

17

**HET MOGELIJK VOORKOMEN VAN
NUMENIUS ARQUATA ORIENTALIS
IN BELGIE EN IN NEDERLAND**

Jacques VAN IMPE

Gedurende drie opeenvolgende herfstseizoenen (1979-1981) werden aan de Scheldeoever tussen Lillo (België) en Bath (Nederland) Wulpen waargenomen, die de veldkenmerken vertoonden van vertegenwoordigers van de oostelijk van de Oeral broedende populatie, *Numenius arquata orientalis*. Deze vogels kenmerkten zich door de opvallend bleke kleur van borst, buik en flanken, waarop donkere lengtestrepen duidelijk maar spaarzaam waren afgetekend. Overigens verschilden deze Wulpen niet van de nominaatvorm, *Numenius arquata arquata*, met dewelke alle vogels ter plaatse werden vergeleken. De waarnemingen gebeurden onder gunstige omstandigheden, met een goede belichting en bij opkomend tij, waardoor voedselzoekende Wulpen steeds dicht bij de dijk te vinden zijn. Ook zijn enkele vogels gevonden tussen de over-tijdende groepen, juist onder de dijk.

Door waarnemingen uit Roemenië en uit Hongarije was waarnemer sinds geruime tijd vertrouwd met de veldkenmerken van *N. a. orientalis*. Wulpen met opvallend bleke onderdelen bezoeken deze beide landen immers geregeld tijdens de najaarstrek. Gedurende de periode 27-29 augustus 1979 was het ons mogelijk van de naar schatting 1500 à 2000 Wulpen die toen in de puszta Hortobágyi verbleven, meerdere honderden vogels goed te observeren. Naast Wulpen die niet te onderscheiden waren van *N. a. arquata* en vogels met kenmerken intermediair tussen *arquata* en *orientalis*, vertoonden 45% à 50% van de onderzochte Wulpen zuivere *orientalis*-kenmerken. Dit percentage werd bevestigd door Dr. A. Keve, die tevens balgen van *arquata*, *orientalis* en *arquata* $\leq$ *orientalis* aan mij toonde in het Hongaars Ornithologisch Instituut te Boedapest.

Alleen de Wulpen met zuivere *orientalis*-kenmerken, gevonden in het Belgisch-Nederlands grensgebied tussen Lillo en Bath, zijn vermeld in Tabel 1. Hierbij dient opgemerkt dat de aangegeven aantallen minima zijn, omdat slechts een deel van het totaal aantal aanwezige Wulpen nauwkeurig kon onderzocht worden.

De determinatie van *N. a. orientalis* is evenwel niet voltooid zonder inachtneming van de vleugel-, snavel- en tarsuslengte van de onderzochte vogels

Tabel 1. Wulpen met zuivere *orientalis*-kenmerken waargenomen aan de Beneden-Schelde tussen Lillo en Bath

---

9 september 1979	: 1 vogel tussen de Belgisch-Nederlandse grens en Bath
9 september 1979	: 2 vogels op de slikken van Lillo
24 augustus 1980	: 2 vogels op de slikken van Zandvliet
20 september 1980	: 2 vogels op dezelfde plaats
25 september 1980	: 2 vogels op de slikken van Lillo
19 oktober 1980	: 1 vogel op dezelfde plaats
4 september 1981	: 1 vogel in de schorre tussen de Belgisch-Nederlandse grens en Bath.

(Glutz von Blotzheim, Bauer en Bezzel, 1977; Prater, Marchant en Vuorinen, 1977). Tabel 1 is daarom geen bevestiging van het voorkomen van *N. a. orientalis* aan de Beneden-Schelde, maar wel een aanwijzing voor nauwkeuriger onderzoek.

De in Tabel 1 vermelde Wulpen zouden eventueel afwijkende vertegenwoordigers kunnen zijn van de nominale vorm. Toch wordt deze mening minder waarschijnlijk gemaakt door volgende vaststellingen. Zo is in Hongarije het aantal Wulpen gedurende de ruiperiode en op de najaarstrek toegenomen gedurende de laatste decennia (Keve en Sterbetz, 1968). Zoals hoger vermeld, vertonen velen onder hen de veldkenmerken van *orientalis* en dat zij deze subspecies werkelijk toebehoren, is langs verschillende zijden bevestigd (Keve en Sterbetz, 1970). Verder wijzen ringgegevens op het feit dat *N. a. arquata* tijdens de najaarstrek niet alleen een zuidwestelijke, maar ook een westelijke koers kan verkiezen (Verheyen, 1958; Glutz von Blotzheim *et al.*, 1977). Ook Wulpen afkomstig uit het zuiden van de Duitse Bondsrepubliek en uit de D.D.R. kunnen deze richting volgen (Sach, 1969). Het is niet uitgesloten dat deze naar het westen trekkende Wulpen het bezoek van *N. a. orientalis* aan West-Europa kunnen bespoedigen.

In West-Europa is over het voorkomen van Wulpen met kenmerken van de subspecies *orientalis* tot heden weinig bekend. Keve en Sterbetz (1970) vestigen de aandacht op de foto van een Belgische broedvogel, gepubliceerd door Verbruggen (1958). Deze vogel valt op door het bezit van witte okselveren, maar het blijft onduidelijk of dit kenmerk van *orientalis* niet door een helle belichting werd veroorzaakt. Sueur (1979) meent *N. a. orientalis* op het strand van Picardië op 28 januari 1979 te hebben gevonden, op grond van de afmetingen en de aanwezigheid van witte okselveren. Glutz von Blotzheim *et al.* (1977) vermelden tenslotte een vogel, die geringd in maart in de Vendée, teruggemeld werd in de Sovjetunie (60° 46' N en 46° 20' O) in augustus van het volgend jaar. Bij nader onderzoek bleek deze vogel teruggemeld oostelijk van het Aralmeer, een streek die volgens de kaart bij Voous (1960), gelegen is op de rand van het broedgebied van *orientalis*.

Uit dit alles volgt dat het voorkomen van *N. a. orientalis* in West-Europa niet onwaarschijnlijk is. Een intensief doorgevoerd ringwerk kan stellig meer klaarheid brengen in dit probleem.

DANKBETUIGINGEN

Mijn oprechte dank gaat naar Dr. A. Keve, voor de bereidwilligheid waarmee hij mij toegang verleende tot de verzameling Wulpen van het Hongaars Ornithologisch Instituut. Dank zij Dr. Devillers kon ik inzage krijgen van de verzameling Wulpen in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

SAMENVATTING

Gedurende drie opeenvolgende herfstseizoenen werden aan de Beneden-Schelde in het Belgisch-Nederlands grensgebied meerdere Wulpen gezien, die de kenmerken vertoonden van de oostelijke subspecies, *Numenius arquata orientalis* (Tabel 1). Alle vogels konden ter plaatse vergeleken worden met de nominaatvorm, *N. a. arquata*, en verschilden duidelijk van deze laatste door de aanwezigheid van erg bleke onderdelen waarop donkere lengtestrepen zich spaarzaam aftekenden. Geen dezer vogels kon in de hand onderzocht worden, zodat de definitieve determinatie van *N. a. orientalis* in vraag blijft.

Aan de hand van literatuurgegevens en van eigen waarnemingen is het regelmatig voorkomen van deze ondersoort in West-Europa niet onwaarschijnlijk. Van de 1.500 à 2.000 Wulpen die van 27 tot 29 augustus 1979 in de puszta Hortogágyi aanwezig waren, vertoonden 45 à 50% zuivere kenmerken van *orientalis*. Vermits Wulpen die afkomstig zijn uit Centraal-Europa in het najaar een westelijke richting kunnen volgen, is het niet uitgesloten dat ook de ondersoort *orientalis* aan deze beweging deelneemt. Tot heden zijn slechts enkele Wulpen met kenmerken van *N. a. orientalis* in West-Europa gemeld.

BIBLIOGRAFIE

- GLUTZ VON BLOTZHEIM, U.N., K.M. BAUER en E. BEZZEL. 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 7. Charadriiformes (2. Teil). Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- KEVE, A. en I. STERBETZ. 1968. Zugverschiebung beim Grossen Brachvogel, *Numenius arquata*, in Ungarn. Vogelwarte 24: 198-200.
- KEVE, A. en I. STERBETZ. 1970. Taxonomie im Dienste der Vogelzugforschung. Zool. Abh. Mus. Tierk. Dresden 31: 227-229.
- PRATER, A.J., J.H. MARCHANT en J. VUORINEN. 1977. Guide to the identification and ageing of holarctic waders. B.T.O. Guide 17. Tring, Maund en Irvine.
- SACH, G. 1969. Ringfunde des Grossen Brachvogels. Auspicium 3: 153-158.
- SUEUR, F. 1979. Courlis cendré *Numenius arquata orientalis* et Barge rousse *Limosa lapponica baueri/L.l. menzbieri* sur le littoral picard. L'Avocette 3: 25-26.
- VERBRUGGEN, M. 1958. Vogels vóór de camera. Antwerpen, Belgische Vogelreservaten.
- VERHEYEN, R. 1958. Over de trek van de Wulp, *Numenius arquata* (L.) volgens de uitslagen van het Belgisch Ringwerk. Giervalk 48: 167-171.
- VOOUS, K.H. 1960. Atlas of European Birds. Londen, Nelson and Sons.

RESUME

Durant trois automnes consécutifs, des Courlis cendrés montrant les caractères de la sous-espèce *Numenius arquata orientalis* ont été observés le long du Bas-Escaut, près de la frontière entre la Belgique et les Pays-Bas (Tableau 1). Tous ces oiseaux ont pu être comparés sur le terrain avec des représentants de la forme nominale, *Numenius arquata arquata*. Ils se différenciaient nettement de celle-ci par les parties inférieures très pâles qui n'étaient pourvues que de quelques traits longitudinaux. Aucune mesure de ces Courlis ne nous est disponible, et la détermination de la sous-espèce *orientalis* ne peut être considérée comme certaine.

Selon des renseignements provenant de la littérature et de nos propres observations, il n'est pas exclu que cette sous-espèce visite l'Europe occidentale. Sur un total de 1500 à 2000 Courlis cendrés qui fréquentaient la puszta Hortobágyi du 27 au 29 août 1979, 45 à 50% montraient des caractères évidents d'*orientalis*. De plus, des Courlis cendrés originaires de l'Europe centrale suivent parfois la direction de l'ouest lors de leur migration automnale, ce qui pourrait faciliter la présence de *Numenius arquata orientalis* dans nos contrées. Jusqu'à ce jour toutefois, des courlis présentant les caractères de la sous-espèce *orientalis* n'ont été signalés que très rarement en Europe occidentale.

SUMMARY

During three consecutive autumns, several Curlews showing the characters of the subspecies *Numenius arquata orientalis* were observed along the Lower Scheldt, near the frontier between Belgium and the Netherlands (Table 1). All these birds could be compared in the field with the nominate form, *Numenius arquata arquata*. They were clearly distinguished by their very pale underparts, which were sparsely streaked with longitudinal marks. Measurements of these birds are of course not available, and the determination of the subspecies *orientalis* must be considered tentative.

Judging from the literature and the results of personal observations, the presence of this subspecies in Western Europe is possible. Of the 1.500 to 2.000 Curlews which were visiting the puszta Hortobágyi during the period 27-29 August 1979, 45 to 50% showed the distinctive characters of the subspecies *orientalis*. Moreover, Curlews originating in central Europe sometimes follow in autumn a westerly rather than a southwesterly direction. This could facilitate the presence of *Numenius arquata orientalis* in our countries. Hitherto however very few Curlews with the characters of *orientalis* have been reported in the western part of Europe.

Dr. Jacques VAN IMPE, *Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie, Juliette Wytsmanstraat, 14, B-1050 Brussel.*

Aanvaard 28 september 1982